Национален център за безопасен интернет
Фондация „Приложни изследвания и комуникации"

Рисково поведение в интернет и трафик на хора

Наръчник

ЗА ОБУЧИТЕЛИ НА ВРЪСТНИЦИ

С финансовата подкрепа на
ОБЩИНА ВАРНА
ДИРЕКЦИЯ „ПРЕВЕНЦИИ“

Д-р Луиза Шахбазян, Георги Апостолов

Рисково поведение в интернет и трафик на хора

Наръчник за обучители на връстници

Наръчникът е разработен по проект
„Отговорно ползване на интернет и трафик на хора“
на Фондация „Приложни изследвания и комуникации“,
финансиран от Община Варна, дирекция „Превенции“.
Частично са използвани материали, разработени в рамките
на европейската мрежа от центрове за безопасен интернет
Insafe.

Второ преработено издание, 2015 г.

Съдържание

1. Увод ……..

2. Методът „Връстници обучават връстници“ ……..

3. Опасностите в интернет:

   Информацията ……..

   Виртуална самоличност и поверителност ……

   Общуване ……

   Права и отговорности …….

4. Интернет и трафикът на хора ……

5. Законова рамка ……

6. Контакти за помощ ……

7. Институции и организации ……

1. Увод

Интернет отваря врата към един жив, вълнуващ свят на безкрайни възможности да изследваме, общуваме и да се самоизграждаме. В сравнение с общуването лице в лице в реалната среда, Интернет е място, където любознателността и творчеството имат много по-широко поле за изява и където младите хора могат да развият широк спектър от умения в една привидно по-безопасна среда. Но Мрежата крие и някои капани за непредпазливите. Затова обучението от ранна възраст е от съществено значение за насърчаването на по-осъзнато и отговорно поведение в Интернет. А опитът показва, че такова обучение е най-ефективно, когато то се води от връстници.

„Рисково поведение в интернет и трафик на хора" е методически наръчник за обучители на връстници на възраст от 14 до 18 години. При неговото разработване са използвани материали, изследвания и реални случаи от практиката както на българския Център за безопасен интернет, така и на други центрове от европейската мрежа от центрове за безопасен интернет Insafe.

Целта на наръчника е да служи като помагало на млади хора, подготвени да работят като обучители на връстници, за разработване и провеждане на обучителни сесии с други млади хора и деца. В него са представени накратко основните теми, по които могат да бъдат провеждани обучителни сесии, случаи от реалната практика на центровете за безопасен интернет и примерни задачи за групова работа. Младежът-обучител трябва да се консултира с връстниците, които ще обучава, за избора на подходяща тема, да изготви план на сесията, като може да намери още случаи, свързани с темата и може да подготви допълнителни задачи по свой избор. Добра идея може да е, също така, да поиска от обучаваните да дават примери за различни случаи.

Допълнителни материали в помощ по темите от наръчника могат да бъдат намерени на сайта на Центъра за безопасен интернет www.safenet.bg и на сайта на дирекция „Превенции" на Община Варна www.prevencii.com.

VARNA

2. Методът „Връстници обучават връстници“

„Връстници обучават връстници” е метод, в рамките на който подготвени млади хора организират обучителни сесии за млади хора на близка възраст. Тези сесии целят да развият у младежите чувствителност, знания, нагласи и умения, свързани с превенцията на сексуално насилие и трафикиране, справяне с тормоз и насилие в интернет и в реалния живот и други. Сесиите се провеждат индивидуално или в малки групи в училище, но и извън него - на всяко удобно място, което се посещава от млади хора.

Поради своето положително въздействие, методът се радва на голяма популярност през последните години. Младите хора се влияят силно от своите връстници и се вслушват много повече, ако информацията и насоките, които получават, идват от хора на сходна възраст и със сходни проблеми. В същото време и посланията на връстниците-обучители и формите на обучителни сесии са много по-въздействащи от формалните методи за обучение. Самите обучители директно демонстрират позитивното поведение и подпомагат изграждането на позитивни норми. Методът е особено подходящ за теми, които са чувствителни за младежите като сексуалността, или пък, за които младежите смятат, че възрастните не са наясно - интернет.

Техники, които се използват, са: мозъчна атака, дискусия, форум-театър, театрална постановка, ролева игра, викторина, дискутиране на казуси, както и спонтанна дискусия, неформален разговор и индивидуално консултиране, като в рамките на дейността младежите развиват знанията и уменията си по дадената тема. Ученето чрез правене е особено важен компонент от тези сесии, тъй като спомага за умението на участниците да пренесат наученото от сесията в реалния живот.

Примери:

- Провеждане на дебат между класовете на тема: „За“ или „Против“ да имаш профил в социална мрежа?
- Провеждане на викторина за умението да пазим личната си информация в час по ИТ
- Организиране на уъркшоп в парка за разработване на силни пароли
- Консултация на връстник как да се справи с досаден обожател, който не спира да звъни и пише

При провеждането на групови дейности съществен момент е съобразяването на тези занимания с нуждите на целевите групи. За тази цел обучителят може да проведе кратка анкета или допитване до своите връстници кои теми ги вълнуват и какви умения биха искали да развият. Не на последно място обучителят трябва да потърси мнението на участниците в сесията след края й, за да определи силните и слабите страни на представянето си и да усъвършенства уменията си на обучител.

Примерна сесия

Макар че обучителят може да консултира или да дискутира по различни въпроси спонтанно, в много случаи младежите проактивно организират сесии, за да обсъдят даден проблем. В такъв случаи е препоръчително да са налични и трите компонента, които бяха посочени по-горе: проучване на нуждите, планиране и изнасяне на сесията, събиране на обратна връзка. Те са илюстрирани в следния пример.

Гергана е част от младежкия панел към една неправителствена организация. На последното обучение, в което участва, много се впечатлява от темата за кражба и злоупотреба с лични профили в социалните мрежи. Гергана решава, че иска да направи сесия, с която да помогне на своите съученици да се справят по-успешно с такива проблеми. Но темата е твърде обширна и не знае откъде да започне.

За да е полезно за всички, Гергана моли съучениците си да попълнят кратка анкета, в която да отговорят с какви проблеми, свързани с личните им профили, са се сблъсквали.

От анкетата разбира, че повечето й съученици са имали проблеми с профилите си, защото са използвали парола, която е била лесна за отгатване. В резултат на това Гергана решава да проведе обучение за създаване на силни пароли, последвано от разработване на плакат, който промотира честата смяна на пароли, като напомняне в класната стая, че това е важно.

В края на сесията Гергана моли съучениците си да напишат на лист какво от сесията е било полезно за тях и ще вземат със себе си и какво не е било полезно и ще изхвърлят. Повечето обратни връзки са положителни, но в две се споменава, че при подготовката на плаката не е имало възможност всички да се включат. Затова в следващата сесия Гергана предлага участниците да изработят не един, а четири плаката, които да съдържат различни послания, свързани с безопасните пароли.

Подходящи софтуерни продукти

Google формуляри - http://www.google.com/forms/about/

Формулярите позволяват да се създават анкети и въпросници, които да бъдат изпращани до неограничен брой участници. Друг плюс е визуализацията на резултатите, която позволява приложението.

Допълнителна литература

Междуинституционална група на ООН за здраве, развитие и закрила на младите хора в Европа и Централна Азия. Подкомисия по обучение на връстници от връстници (2004). Връстници обучават връстници: Обучение на обучители. София: Програма на ООН за развитие. Достъпно на:

http://www.ypeer.bg/download/Manuals/Training_of_Trainers_Manual_Bulgarian.pdf

Козарева В. и Божилов – Годо Б. (2010). Връстници обучават връстници. София: Фондация „Партньори-България. Достъпно на: http://www.ngobg.info/bg/documents/49/603.pdf

Банчева Х., Петрова Ж., Банчева Д. (2013). Методическа кутия с 96 методи и техники за провеждане на образователни дейности. София: Екоцентрик. Достъпно на: http://ecocentric-foundation.org/wp content/uploads/2013/12/malko_naruchniche_web.pdf

VARNA

3. Опасностите в интернет

В Глава 2 си припомнихме накратко методическата основа на метода „връстници обучават връстници". За да можем обаче успешно да проучим нуждите на връстниците ни, да планираме и проведем смислена сесия с тях, трябва да сме добре запознати и съдържателно с темата или областта, на която ще бъде посветена сесията. Затова сега ще поговорим за интернет – възможностите, но и рисковете, пред които той ни изправя.

Информацията в интернет

Интернет е не само най-богатата, но и единствената глобална библиотека. Всеки ден тази библиотека се попълва с хиляди томове нова информация на стотици езици. Но за да ни бъде тази информация от полза, трябва да се научим да разграничаваме достоверните от недостоверните източници и материали. Това наричаме медийна грамотност, която в интернет обхваща не само оценката на информацията като такава, но и на отделните потребители, с които се свързваме – дали те са истински или са с фалшиви самоличности и какви цели преследват в общуването с нас.

# Американският журналист Крейг Силвърман се зае през септември 2014 г. да проучи как слуховете и дезинформацията завладяват социалните мрежи. Той използва един станал вирален (разпространяващ се като вирус) във Фейсбук, Туитър и Гугъл плюс материал, със съответна снимка, за жена, която си присадила трета гърда. В рамките на 5 дни от първата поява на историята, над 100 000 потребители приемат историята за истинска, а 60 000 я оценяват като фалшива.	ИСТИНА или ЛЪЖА? Ние всички смятаме, че никога няма да станем жертва на измама. Но истината е, че измамниците стават все по-добри, а ние не помъдряваме непременно със същите темпове. Колко пъти сме попадали на изскачащ прозорец, който съобщава, че сме спечели първа награда или че сме били специално избрани за нещо? А случвало ли се е да кликнем върху него? Не е толкова лесно да откриете измама – проверете колко сте добри на адрес: https://www.phish-no-phish.com/staying-safe-online/quiz/ Можете да проверите колко бързо можете да идентифицирате фалшив сайт.

Виртуална самоличност и поверителност

Бързото развитие на информационните и комуникационни технологии позволи на световните интернет-доставчици буквално да следят всяка стъпка на потребителите в Мрежата. Основна цел на доставчиците е да се ориентират в потребителските интереси и да предлагат по-атрактивни приложения и функционалности. Но това събиране на „Големите данни" (Big Data) крие и много опасности. Всяко наше действие в интернет оставя следи. Съвкупността от тези

следи – нашите търсения, посещения на уеб-сайтове, профили в социални мрежи, коментари и публикации, местонахождение, интереси, мрежа от приятели и познати, всъщност създава едно наше виртуално копие. То може да е близко до реалната ни самоличност, но може и да бъде съвсем различно - в зависимост от нашите действия онлайн. Виртуалното копие може да разкрива малка или много голяма част от наша лична информация – в зависимост от това, какво ние сме избрали да публикуваме.

# През юли 2014 г. 17-годишен разтревожен младеж се свърза с Горещата интернет линия за борба с незаконно и вредно за деца съдържание и поведение в интернет Web112.net, която се поддържа от Центъра за безопасен интернет. Той беше влязъл в контакт с човек, представящ се за адвокат, издирващ наследници на български гражданин, който бил загинал при автомобилна катастрофа в Того. В банка в африканската държава загиналият имал голяма сметка и адвокатът попаднал на момчето като единствен свързан с родствена връзка с починалия. Иска му подробна лична информация, за да оформи документите за наследство и 2950 долара гаранционна сума. В този момент момчето се усъмнило, че нещо не е наред и се беше разтревожило, че е предоставило всички свои лични данни, включително единен граждански номер и номер на лична карта.	Това е типичната „нигерийска измама", прилагана масово в интернет от мошеници, които разчитат на наивни хора. В случая рискът не беше голям, тъй като непълнолетното момче не притежаваше банкова сметка, но неговите лични данни биха могли да бъдат използвани за издаване на фалшив документ за самоличност, с който да бъдат теглени банкови заеми, след като то навърши пълнолетие. Какво бихте го посъветвали да направи? (*Жокер: Потърпевшият беше посъветван да си издаде нова лична карта, преди да навърши 18 години.)*

# Вие публикувате снимки в социалната мрежа от парти през последния уикенд – кои от тях ще качите и кои от вашите приятели бихте тагнали в тях?	…… …… …… *(Жокер: Само такива снимки, на които никой от заснетите не е в ситуация, която би могла да го изложи и за които сте получили съгласие от всеки от тях.)*

# Представете си, че сте успешен 24-годишен уеб-дизайнер. За вас е важно е да имате добра репутация в интернет и да изглеждате много активен в Мрежата. Анализирайте информацията от интернет в дясната колона. Ако имаше възможност за срок на годност на информацията в интернет, т.е. интервал от време, след който информацията би трябвало да бъде изтрита, кои от следните видове Ваше съдържание бихте искали да премахнете?	*Снимки, които са качили приятелите ви с вас тази година.* *(Да, такива, които Ви представят в неизгодна светлина.)* *Публикация в блог, когато сте били на 10 г.* *(По-скоро да – вече имате друго виждане за света.)* *Коментари, които сте направили за приятелите си на техните профили в социалните мрежи.* *(Да, ако сте нарушили в тях правилата на нетикета.)* *Отговори, които сте написали, на сайт с анонимни въпроси.* *(Да, ако не сте доволен от тях.)* *Снимки, които качвате във Фейсбук на Вас, Вашето семейство и приятели.* *(Да, ако нещо в тях ви смущава.)* *Уебсайт, който сте направили, когато сте били на 15 години.* *(Не, добре е да се види, че отдавна се занимавате с това.)* *Блог, в който добавяте мнения всекидневно.* *(Не, освен ако междувременно не сте си променили коренно мнението.)* *Информация, която се публикува на вашата стена чрез приложения, които използвате.* *(Ако са за игри, по-скоро да, правите впечатление на повърхностен.)* *Информация в социални мрежи, които вече не използвате.* *(Да, ако не Ви представя в добра светлина.)* *(Жокер: Предложените отговори са ориентировъчни, в хода на дискусията могат да възникнат и други мнения, които да се обсъдят от всички и да се приемат, ако са добре аргументирани.)*

Идентичност

Идентичност е притежанието на уникални характерни черти, които те определят, и никой друг човек или нещо друго не ги притежава. Индивидуалните характерни черти, по които човек или предмет бива разпознат.

# Всеки има своя собствена идентичност, която се определя от един дълъг списък от характерни черти. Споменете си колкото можете повече аспекти, които оформят вашата самоличност в реалния живот.	*ПРОФИЛ* *Име:* *Отличителни белези:* *Черти:* *Мечти:* *Интереси:* *Друго:*

Точно както в реалния свят, Вие създавате своята самоличност в интернет, когато сте активни там.

!!! Когато сте в Интернет, Вашата самоличност се изгражда от редица различни аспекти. Можете ли да назовете няколко от тях?	1) снимките, които публикувате 2 3) 4) *(Жокер: Коментари, блогове, харесани уебсайтове, видеоматериали, продукти, статии от медии и т.н.)*

Вашата репутация в Интернет често се базира на подробности, които хората откриват за Вас, на информацията, която Вие самите сте публикували, и на Вашите снимки, които са налични в интернет. Информацията, която другите биха намерили в Интернет за Вас, може да Ви представя по грешен начин. Разбира се, голяма част от тази информация може да бъде извън контекста. Но това е без значение, тъй като ако веднъж някой е видял снимка или съдържание, които се отнасят за Вас, той вече е формирал мнение за Вас.

# Вашата идентичност не се намира в строго фиксирано състояние - не само, че може да се променя във времето, но човек може да проявява множество идентичности в зависимост от контекста, в който се намира. Можете ли да определите различните идентичности, които бихте изявили в следните ситуации?	*ВИЕ:* ✓ *в училище;* ✓ *вкъщи(вкл. с родителите Ви, с баба Ви и дядо Ви, с братята и сестрите Ви);* ✓ *в местната общност;* ✓ *в социални мрежи;* ✓ *на пазара на труда (като млад работещ човек).*
Изберете четири различни „идентичности”, които сте приели в предното упражнение и попълнете необходимата информация по-долу в картата за идентичността.	*ВИЕ:* *Ситуация* *Особености:* *Как общувам:* *Дейности:* *(Жокер: Вкъщи; там съм в позицията на син (дъщеря, внук); с уважение към възрастните; освен своите задачи помагам и в някои общи домакински дейности.)*

# Много от социалните мрежи сега предоставят на потребителите възможност да категоризират своите приятели в Интернет в различни „групи" и да изберат кое съдържание да споделят с всяка една група. Какъв вид групи би Ви било полезно да създадете и какво ниво на достъп ще дадете на Вашите „приятели" във всяка една такава група?	*Вид група* • *Близки приятели от училище* • *Ниво на достъп* • *.....* *(Жокер: Добра идея е да се направят групи „семейство", „приятели", „познати", „училище". Това ще ви ориентира коя група какво бихте искали да вижда.)*

# „Ако не искате Ваша лична информация да се появи в Интернет, тогава не я публикувайте!" Съгласни ли сте с мненията вдясно или не? А защо?	*Да, така е, но дори и ако никой от приятелите ми или аз не публикуваме информация в интернет, моята лична информация все пак се събира и използва.* ***(Да, но тя разкрива само интереси, а не и лични данни.)*** *Вярно е, но какво да кажем за информацията за Вас, която приятелите Ви публикуват? Какви неща предпочитате вашите приятели да не публикуват за Вас?* ***(Снимки, коментари или постинги, които могат да ме поставят в неудобно положение.)*** *Да бъдеш под прикритие в интернет? Защо? Ако даден човек не се проявява редовно през профила си в интернет по един или друг начин, това го прави да изглежда много подозрителен!* ***(Това е много индивидуално и всеки сам трябва да реши.)***

# Докато някои хора предпочитат да запазят своя профил лично за себе си, други искат да споделят и най-малката подробност от своя живот със света. Някои хора обичат да четат всичко за живота на другите хора, докато други се дразнят, ако бъдат затрупвани с безполезна информация. Какво мислите, че хората трябва да споделят и какво не трябва да споделят?	**Трябва да споделят** ..... *(Например: интересни мисли и идеи; мнение за хубава книга, филм, концерт...)*	**Не трябва да споделят** ..... *(Например:отрицателни отзиви за чуждо мнение, ако не са оформени уважително като аргументирано собствено мнение; досадни подробности от ежедневието от типа на „току-що пих кафе";)*

# Изследователка от Орегонския университет в САЩ проведе експеримент, при който създаде два идентични фалшиви профила във Фейсбук на 20-годишно момиче с еднакви вкусове за музика, книги и филми. Единствената разлика е в профилната снимка. На едната фиктивната „Аманда" е облечена в мини-рокля, заголваща до средата едното бедро. На снимката в другия профил тя е в джинси, тениска и шал, който прикрива бюста. Изследователката набира на случаен принцип доброволци от 13 до 25-годишна възраст, които да оценят един от двата профила по три показателя: привлекателност, дали биха искали да бъдат приятели с тази девойка и дали смятат, че тя би се справила с определена задача. Какви са според вас резултатите от проучването и как бихте ги коментирали?	*А. По-консервативната е избрана за справяне със задача, но губи откъм привлекателност и желание за приятелство.* *Б. „Аманда" в мини-рокля печели и по трите показателя.* *В. „Аманда" в мини-рокля губи и по трите показателя.* *(Жокер: Фриволната Аманда губи по всички показатели. „Секси" снимки или видеоклипове носят само измамна популярност – всъщност посланието от тях е „Аз съм неуверен в себе си".)*

# Прочетете историите по-долу и напишете вашите коментари и мисли.	
„Аз преподавах „Информационни технологии" в гимназията и някои от моите ученици ме поканиха за приятели във Фейсбук. Вчера забелязах, че един от моите ученици се е включил в група, наречена „Да легализираме марихуаната". Въпреки, че нямам преки доказателства, не мога да не се запитам, дали той пуши марихуана. *Трябва ли да поговоря с майка му и баща му или може би това е дреболия и трябва да запазя това за себе си?*	*(Жокер: Не е лесно за един учител да реши какво да прави в такава ситуация. Може би, познавайки ученика, да прецени дали има вероятност той да пуши марихуана, или е по-скоро младежко изхвърляне.)*
„Когато завърша гимназия, искам да стана журналист, а в днешно време е абсолютно необходимо да имаш присъствие в интернет. Но гледам да споделям информация, която искам хората да знаят и която би им показала всички мои положителни качества. Колкото повече хора ме следват, толкова по-	

добра репутация придобивам и хората ще започнат да се вслушват в мен. Това е красотата на интернет - когато нещата станат вирални, нищо не може да ги спре".	*(Жокер: По принцип е добре да съзнаваме каква онлайн-идентичност си изграждаме. Но прекаленият стремеж да изглеждаш на всяка цена положителен във всичко, може да създаде впечатление за неискреност.)*
„Разбира се, има рискове, имам предвид, че всички ние имаме репутация в интернет, но мисля, че хората пропускат най-важното наистина – че ние можем да поемем нещата под контрол. Аз решавам кой искам да бъде мой „приятел" в Интернет – да, имам 460 „приятели", но не всички имат достъп до всичко. Повечето сайтове-социални мрежи позволяват да направите това, но хората просто не настройват профила си така. Поверителността е личен въпрос на всеки един от нас в крайна сметка."	*(Жокер: Много разумна позиция.)*
„Като работодател в моята фирма, почти всеки ден търся нови хора, които да дойдат и да работят за нас. Разбира се, нашата селекция се основава главно на мотивационното писмо на даден кандидат, автобиографията, образованието и уменията му. Въпреки това, преди да поканим някого на интервю, ние проверяваме името му в Гугъл и профила му в социалните мрежи. Образът, който получаваме от снимки на хората, дейностите им интернет, публикуваното съдържание и друга информация, написана за тях, също играе важна роля в нашето решение."	*(Жокер: Важно нещо, което е хубаво да се помни.)*

Да споделите своя снимка, на която Вие или някой друг е (полу)гол/гола може да бъде доста вълнуващо и забавно в определен момент, но истината е, че нямате никакви гаранции, че тази снимка няма да попадне в лоши ръце. Единственият начин да се избегне това е да не качвате изображението. Дори снимката да не е споделена с повече един човек, от юридическа гледна точка пък може да се окаже, че имате проблем със закона.

# Проучете дали следните постъпки са незаконни		
Ако са, бихте ли описали защо?	ДА	НЕ
Петър (на 14 години) си е направил гола снимка и я е изпратил на приятелката си (също 14-годишна).	Може да бъде преследвано като разпространение на детска порнография или като показване на порнография на непълнолетно лице.	
„Изпратих писмо със сексуални истории на приятеля ми. Той се чувстваше малко тъжен и реших, че това може да го развесели.	Текстово съдържание с порнографско съдържание също може да се тълкува като разпространение на порнографски материал.	
„Моята приятелка (на 15 години) ми е изпратила своя снимка гола до кръста. Не съм я споделял с никого, не бих направил такова нещо с нея, просто ще си я запазя в моя компютър."	Притежаването на сексуално изображение на лице под 18 години е наказуемо.	
„Един мой приятел публикува в Мрежата видео на един от съучениците си (18-годишен), на което той е под душа. То бе свалено веднага от стената му в социалната мрежа, но беше късно вече, защото всеки го беше изгледал."	Може да се преследва като уронване на личното достойнство и нарушаване на личната неприкосновеност.	
„Един мой приятел (16-годишен) ми изпраща съобщения със сексуален характер. Аз иначе го харесвам, но тези съобщения ме притесняват."	Изпращането на съобщения или изображения със сексуално съдържание (секстинг) само по себе си не наказуемо, но може да се разглежда като производство и разпространение на детска порнография.	

Защитата на **личните Ви данни** не зависи само от Вас, тя зависи и от другите хора. Запазването на личното пространство е право, но също и отговорност. Важно е да имате предвид, че всяко действие, което предприемате в интернет, може да има последици за други. Дори когато защитите своя профил, личната Ви информация все още може да се разпространява в Мрежата чрез системата за маркиране (тагване). Помислете за Вашите коментари, харесвания, снимки и други видове съдържание, които публикувате на страницата си в социалната мрежа.

# Каква информация бихте предпочели да не се свързва с вашето име?	• Членство в спортен клуб • Снимки от партито, на което сте ходили миналата седмица • Снимки от последното Ви пътуване с Вашата приятелка/приятел • Вашият коментар на статия от вестник за безработицата във Вашата страна • Интернет игрите, които сте играли напоследък • Уебсайтове, които сте посетили • Ваши детски снимки, на които сте гол/а. • Ваши детски снимки, на които сте на гърнето си или във ваната. • Ваши снимки, когато се чувствате зле или сте болен/на. • Прякори, с които Вашите родители се обръщат към Вас. • Ваши снимки, качени от родителите на Ваши приятели без Вашето изрично съгласие. • Снимки, на които извършвате опасна дейност. • Ваша лична информация. *(Жокер: Това е много индивидуално, а зависи и от самото съдържание - всеки сам преценява.)*

# Знаете ли, че:	
В някои от социалните мрежи се изисква Вашето одобрение, преди да се появи, че сте били маркирани (тагнати), когато името ви е било отбелязано към определена част от информация. Ако не сте съгласни, можете да просто да откажете да дадете одобрение за поисканото маркиране.	*Питали ли сте някога някого (или бихте ли попитали някога някого) дали можете да публикувате лични данни за него/нея или дали можете да свържете неговото име с част от съдържание?*
Уважавай другите в интернет!	

# Какво се случва, когато е налице нарушение на неприкосновеността на личния живот? Как може да реагирате? Дайте някои примери, които знаете, за нарушаване на личното пространство на някой човек, и как той е следвало да отговори на това.	
Ситуация: Аз съм тагнат в снимка и искам това да бъде отстранено. Въпреки това човекът, който ме е маркирал, не иска да премахна името ми.	***Решение:*** *Докладвам за моя случай към социалната мрежа и искам тагът да бъде отстранен от тях*
Ситуация	***Решение:***

Общуване

След първоначалното си възникване като виртуална библиотека, в която потребителите можеха да търсят и намират информация, интернет много бързо се разви и като социална среда. Стотици онлайн платформи и приложения дават възможност да се свързваме с всеки друг потребител по целия свят мигновено. Развитието на тези възможности доведе до бум на така наречените социални мрежи – Фейсбук в момента е най-успешната от тях с над 1 милиард и 300 милиона потребители по света. Това развитие обаче откри и широки възможности за злонамерени действия.

	Варианти на решения:
# Момиче на 16 години прекъсва връзката си с приятел, който се чувства засегнат и създава неин фалшив профил във Фейсбук, използвайки снимки, с които разполага. Част от снимките са провокативни, информацията в профила, представяща момичето, е унизителна и нецензурна. ***Какво бихте я посъветвали да направи?***	*(Може да докладва на Фейсбук или на Горещата линия на Центъра за безопасен интернет.)* …… …….

Вижте дейностите, посочени по-долу: нарисувайте една или повече символни иконки, за да илюстрирате услугата/услугите, която бихте използвали във всяка една от тези ситуации:

1. Да се свържете с фирма, в която искате да проведете стаж за трудов опит.	
2. Да информирате приятелите си, че сте се върнали у дома, след като сте отсъствали известно време.	
3. Да се опитате да се разберете с някого, с когото сте спорили.	
4. Да споделите снимки от пътуване, което сте направил/а през лятото.	
5. Да спорите в личен чат с близки приятели.	
6. Да допринесете към обсъждане в интернет по теми, по които имате специално отношение.	
7. Да се оплачете от магазин след неприятности с вещ, която сте закупили оттам.	
8. Да обсъдите някаква лична тема, използвайки услуга в	

интернет.	
9. Да поддържате връзка със семейството си, което живее далеч от вас.	
А сега си представете, че всяка една от тези ситуации се случва на живо и напишете 'f2f' до онези от тях, за които смятате, че е по-добре да се случат на живо. Защо би било по-добре така?	

Пример:

Свързване с фирма.	f2f
	За свързване с фирма, организация или институция най-добре е да се използват официалните канали: официален телефон, имейл-адрес или отиване на място за получаване на нужната информация лично.

Напишете по-долу 5 неща, по които се различава общуването на живо от това в интернет. Имате един пример.

1) Когато става дума за няколко човека, те не могат да говорят едновременно на живо, но...	…биха могли да пускат едновременно своите коментари при общуването в Интернет (в блог, форум и т.н.)
2)	
3)	
4)	
5)	

Най-съществената разлика между общуването онлайн и на живо е в обема информация и по-големия брой канали, по които тя постъпва към нас. Изражението на човешкото лице се оформя от 43 мускула, което дава невъобразимо голям брой възможни комбинации от мимики и всяка от тях ни предава различна информация. Към това се добавя езикът на тялото, интонацията на гласа, излъчването от тялото на различни феромони (химически вещества, отделяни от тялото при общуване) и целият този поток от информация ни позволява далеч по-точно да определим емоционалното състояние и реакция на събеседника. Големият брой емотикони и видеочатът, които се използват при онлайн-общуването, не могат да компенсират липсата на голяма част от информацията, която неволно долавяме при живо

общуване. Тук се крие и една от причините за онлайн насилието и онлайн тормоза. На живо човек е много по-толерантен, балансиран в изказа и внимателен към реакцията на отсрещния човек.

Дори когато сте избрали много внимателно канала, през който да общувате, съобщенията пак биха могли да бъдат изтълкувани погрешно.

Емотиконите могат да направят вашите съобщения в Интернет по-ясни. Сега помислете внимателно как успявате да предадете ясно отношението си при жива комуникация. Какви „инструменти" (например език на тялото, интонация и т.н.) може да се използват, за да покажете следното в реалния свят?

Приятелско отношение/удоволствие	потупване по рамото, ….
Хумор	усмивка, ……..
Приятелска закачка	намигване, ……
Раздразнение	намръщване, ……..

Попадали ли сте някога в ситуация в интернет или в реалния живот, при която Ваше съобщение е било погрешно разбрано? Опишете ситуацията и как намерихте решение.

Ситуация	**Решение**
Например: Пишейки си с приятел в Скайп, без да искам, натиснах емотикон „сърдит" вместо усмивка и изпратих съобщението. Приятелят ми отговори с 5 въпросителни и също сърдито личице.	*Побързах да се извиня и да обясня грешката, като изпратих и емотикони „Не бях аз", „Потя се" и усмивка.*
Пишейки си с моя приятелка и съученичка във Фейсбук реших да й кажа, че всъщност много я харесвам. Фейсбук ми показа, че тя е прочела съобщението, но така и не получих отговор от нея.	*Щом я видях в училище реших да я попитам дали всичко е наред и дали е успяла да прочете и помисли над написаното от мен.*

Какви са Вашите ценности в интернет и в реалния живот? Изберете думи от списъка по-долу, за да опишете Вашата личност и Вашите ценности. Коя е „истинската" Ви личност – в реалния живот или в Мрежата? Напишете срещу епитетите, които Ви описват най-добре – „в интернет" или „в реалния живот". Можете да добавите и свои епитети, ако желаете.

Адаптивен	Екстровертен	Антиконформист	Поемащ рискове
Уверен	Честен	Грижовен	Саркастичен
Съвестен	Импулсивен	Покорен	Сдържан
Смел	Интровертен	Свободомислещ	Егоист
Творчески настроен	Раздразнителен	Оптимист	Чувствителен
Злобен	Верен	Параноиден	Сериозен
Циничен	Променлив	Перфекционист	Искрен
Отбранителен	Себичен	Песимист	Общителен
Нечестен	Негативен	Положителен	Плах
Лекомислен	Нервен	Непокорен	Толерантен

Имате ли контрол над съдържанието, което създавате и ползвате, както и върху взаимоотношенията с другите в интернет?

Какво мислите по следните въпроси?

1) Кога един познат от интернет се превръща в приятел?

След среща и в реалния живот.

2) Дали всички приятелства, които са само в интернет, крият рискове?

Разбира се, че не, но е много трудно да се разграничат.

3) Трябва ли да бъде разрешено на лица под 18-годишна възраст да си уреждат срещи с приятел от интернет?

Ако спазват правилата за лична безопасност – да.

4) Кои са плюсовете, че може да говорите за лични неща с приятели в интернет? Има ли някакви минуси?

Някои неща се споделят по-лесно пред екрана, но приятелите трябва да са реални.

Отбележете действията, за които мислите, че биха помогнали за една по-безопасна физическа среща с приятел, когото досега сте познавали само от Интернет:

	ДА	НЕ
☞ *Уговаряте се да се срещнете на оживено обществено място и да останете там през цялото време, т.е. без импровизации с разходка в парк или посещаване на домовете на един от вас.*	X	
☞*Имали сте контакт с Вашия приятел от интернет продължителен период от време и знаете много за него/нея.*		X
☞*Вече сте си разменили телефонни номера и координати в онлайн чатове.*		X
☞*Говорили сте с родителите/настойниците за срещата и сте взели предвид техните препоръки за безопасно протичане на срещата на живо.*	X	
☞*Приятелят от интернет се познава с Вашите приятели от реалния свят.*		X *(познанството може да е повърхностно)*
☞*Заредили сте мобилния си телефон и сте се уверили, че имате кредит за разговори в него.*	X	
☞*Постарали сте се да проучите профилите на приятелите си в интернет и знаете нещата, които той/тя споделя и хората, с които ги споделя.*		X *(споделяното в интернет може да е неискрено)*
☞*Говорили сте с приятелите си за срещата и всички ще отидете на нея заедно, за да се срещнете с въпросния приятел от интернет.*	X	
☞*Имали сте видео-разговор с Вашия приятел от интернет и смятате, че може да му се има доверие.*		X *(да се съди по външния вид винаги е рисковано)*

☞*Сигурни сте, че не бихте обсъждали каквито и да било теми, които да Ви карат да се чувствате некомфортно, с този приятел от интернет.*		X *(един добър манипулатор може да Ви подведе)*
☞*Уговорили сте се с родител/настойник/приятел да Ви позвъни по някое време по телефона, докато тече срещата, за да провери, че всичко върви добре и/или евентуално с това да Ви даде повод да си тръгнете, ако се чувствате неудобно по време на срещата.*	X	

Анонимен, 15 години:

„Аз съм много срамежлив, когато става въпрос за среща с нови хора в реалния живот, да не говорим за флирт. В интернет се чувствам малко по-сигурен, защото не се налага да разговарям с тях лице в лице. Можете ли да ми дадете някакви съвети за безопасно и забавно общуване в интернет с хора на моята възраст?"

Какво да правите:	Какво да не правите:
1)	*1)*
2)	*2)*
3)	*3)*
4)	*4)*
(Например: да се уверите, че отсреща наистина е човекът, за когото се представя)	*(Например: да не приемате покана за реална среща; да не давате лична информация.)*

Права и отговорности

„Правото предпазва даден индивид или група хора от несправедливо отношение; то позволява на индивида да развива своя потенциал като положителен и активен член на обществото; то е отговорността, която всеки индивид или група имат към другите и е свързано с уважението към себе си и към другите хора. Правото създава морално и законово задължение, което нациите и хората трябва да изпълняват." (*Австралийска телевизионна корпорация (2000), „Човешки права: Какво и кога",* в Интернет на адрес: http://www.abc.net.au/civics/rights/what.htm

Определете кои според вас от понятията по-долу са права и кои от тях са отговорности в интернет? А могат ли да бъдат и двете?

	Право	Отговорност
Образование	X	X
Свобода на изразяване	X	
Лична сигурност	X	X
Поверителност	X	X
Уважение	X	X
Право на отговор	X	
Собственост и авторски права	X	X
Достъп до информация	X	
Точна информация	X	
Включване	X	
Защитена среда	X	

Също така можете да напишете други думи, които смятате, че са свързани с права и отговорности в интернет. *Примерно: ПРАВА - свобода на изразяване, ОТГОВОРНОСТИ: уважение към другите и т.н.*

Харта на онлайн правата и отговорностите на младите хора в България

(изработена от 10 делегати от различни градове, избрани с национален конкурс, обсъдена и гласувана от над 100 младежи и девойки по време на ТийНет Парламент в Деня за безопасен интернет
през 2013 г.)

1. ВЪЗМОЖНОСТИ: имам право да използвам възможностите на Мрежата, ако уважавам правата и достойнството на другите.
2. ПОЛЗА: имам право да ползвам всичко, което ми е нужно, доколкото спазвам авторските права.
3. СОБСТВЕНО МНЕНИЕ: имам право да изразявам свободно мнение, ако не обиждам някого.
4. ТВОРЧЕСТВО: имам право да създавам свое съдържание, ако не плагиатствам.
5. ПОВЕРИТЕЛНОСТ: имам право да определям достъпа до моето съдържание, за да предпазя самоличността си.
6. ОБЩУВАНЕ: имам право да общувам свободно, ако не използвам реч на омразата.
7. ДОСТОВЕРНОСТ: имам право да проверявам истинността на информацията, за да се уверя в нейната достоверност.
8. ПОМОЩ: имам право да получавам компетентна помощ, когато е необходимо.
9. УЧАСТИЕ: имам право да участвам във вземане на решения, които ме касаят.

10. СВОБОДА: имам право да правя, каквото ми харесва, доколкото зачитам правата на другите.

Когато някой се възползва от определено свое право, без да отчита с какви отговорности то е свързано, може несъзнателно да извърши нарушение.

Нарушение: *Акт на извършване на нещо, което не е разрешено от закон или от правила.*

Нарушението не се превръща автоматично в престъпление.

В правния смисъл терминът „нарушение" се използва често, например - нарушение на авторско право.

Вашите права в интернет могат да бъдат престъпени или нарушени по много различни начини.

Докато понякога това е свързано с нетикета (етично поведение в интернет), в други случаи то може да представлява нарушение на закона и дори може да доведе до съдебно преследване.

Помислете за още начини, по които права на потребител на интернет могат да бъдат престъпени или нарушени, кое право е престъпено и какво е възможното решение:

Действие	*Нарушено право*	*Възможно решение*
1) Неподходящ коментар, който е публикуван на профил в социалната мрежа, например с употреба на невъзпитан език	1) Право на уважение	1) Да поговорим с човека, който е написал коментара, или да го блокираме, ако е необходимо и т.н.
2).....		
3)		
4)		

 # Момче на 15 години: „Веднъж си купих някакво приложение от интернет, след което продължиха да ми се източват пари от сметката, и майка ми побесня заради това, но успя да направи така, че да върне всички пари."

Кои неговите права според Вас са били нарушени в тази ситуация? Смятате ли, че той е изпълнил всички свои отговорности? Според Вас как майката е намерила решение на проблема? Бихте ли докладвали за такава ситуация и къде?

(Жокер: Нарушено е правото на потребител да бъде информиран предварително и ясно, че ще има последващи плащания. Негова отговорност е да се е информирал за условията на ползване на приложението. Най-подходящото място за докладване е Комисията за защита на потребителите. Вероятно майката се е позовала на правата на потребителя.)

Смятате ли, че следните действия са нарушения според българското законодателство? Какво би било наказанието за всяко едно от тях?

Действие	ДА нарушение е	НЕ не е нарушение	Наказание
Лъжливо тагване на хора в снимки		X (нарушена е само етична норма)	
Някой е арестуван за хакване на профил в социална мрежа, но не е обвинен. Въпреки това, пишете в профила си за него „Лицето X е хакер!!!!"	X (Без присъда не може да се квалифицира така извършителят. Уронване на личното достойнство.)		Глоба от 1000 до 3000 лева
Има сблъсъци в родния ви град. Вие не участвате, но публикувате на вашия профил: „Супер е, че има сблъсъци в моя град, харесва ми!"		X (нарушена е етична норма)	
Да създадеш профил във Фейсбук под друго име.		X (нарушени са правилата за ползване)	Ако във Фейсбук открият, могат да свалят профила и да наложат забрана на потребителя.
Момиче на 15 години се снима голо и изпраща снимките на своето гадже.	X (може да се третира като производство и разпространение на детска порнография)		Лишаване от свобода до три години и глоба до пет хиляди лева.
Да качиш икона (символ, лого, лице) със запазени права, която всеки би разпознал, без да отбележиш собствеността на правата.	X (нарушаване на авторски права)		Притежателят на правата може да заведе дело за обезщетение.
Да качиш снимка, която си си направил от концерт, след като на билета е отбелязано, че е забранено видеозаснемането.		X (не е видеозаснемане и не е на изпълнител)	
Учител публикува снимка на своя клас в социалната мрежа, без да е взел съгласието на всички родители.		X (ако не е идентифицирал поименно децата, не е закононарушение, но е нарушаване на етичните норми за работа с деца)	

Интернет е и често използван канал за флиртуване и експериментиране, особено когато сте по-скоро срамежливи в реалния живот. Бариерите да подходиш към някого са по-малки и може да придобиеш постепенно повече увереност да влезеш в контакт с някого в реалния живот.

Изследвайте своите граници!

Колко далеч бихте стигнали в интернет? Посочете за всяко твърдение по-долу колко удобно бихте се почувствали в дадената ситуация. Обсъдете вашите отговори и с други.

Ваш/а приятел/ка в интернет, с когото чатите от известно време, иска да му/й изпратите ваша секси снимка.	Неудобно	Няма проблем
Търся информация в интернет за някои неща, за които малко ме е страх или се срамувам да попитам родителите ми.		
Един приятел е разпратил снимката на едно момиче от нашето училище, докато тя е под душа, аз също я препращам на моите приятели! Това е много смешно!		

VARNA

Какво научихте?

Достатъчно подготвен/а или неподготвен/а сте в Интернет?

Направи този тест и провери знанията си!

(Имайте предвид, че при някои въпроси има повече от един верен отговор!)

За да подкрепим Вашата увереност, верните отговори са дадени в болд, вие като обучители на връстници бихте могли да ползвате този тест при сесии по безопасен интернет с ваши връстници".

1. *Попадате на видео в интернет, което съдържа расистко и обидно съдържание, какво трябва да направите?*	А. Нищо, то е в интернет, така че нищо не може да се направи. **Б. Бих поставил флаг на видеото, използвайки процедурите за докладване на сайта.** В. Обаждам се в полицията, за да подам официално жалба. Г. Изтеглям видеото, за да го споделя с приятелите си, така че да ги информирам колко е лошо.
2. Вярно или невярно?	А. Свободата на словото означава, че можете да обиждате хора в интернет. **Б. Вие притежавате авторското право върху всяка снимка, която направите на друг човек на публично място.** **В. Не е възможно дадено съдържание да бъде свалено от една социална мрежа, освен ако не са нарушени правилата и условията за ползване.** Г. Никой, който има над 500 приятели в социалната мрежа, не може да разчита да защити своята репутация в интернет.
3. *Кое от следните неща означава, че един сайт е сигурен и безопасен за употреба?*	**А. Адресът започва с HTTPS.** **Б. Символ на катинар преди адреса или в долния край на уеб-страницата.** В. Зелен фон, върху който се изписва уеб-адресът. Г. Окончание на уеб-адрес, което е .COM или .ORG
4. Кои от следните данни, ако ги съхранявате на мобилния си телефон, могат потенциално да ви поставят в риск?	**А. Домашен адрес.** **Б. Дата на раждане.** **В. Име и парола за интернет банкиране .** **Г. Име и парола за влизане в уебсайт.** **Д. Детайли за банкови карти.** **Е. Пароли в социални мрежи.** **Ж. По-интимни снимки или видеоклипове.**
5. Правилно ли е да създадете профил в социална мрежа, без да използвате истинското си име, когато това се изисква в правилата и условията на сайта?	**НЕ**
6. Тролинг означава:	А. Един профил да бъде атакуван и отнет от хакери. **Б. Публикуване на отрицателни, фалшиви или обидни коментари през канали за комуникация в интернет, за да се провокират емоционални реакции у набелязан човек.** В. Писане на обидни и/или негативни съобщения на страницата в социалните мрежи на някого, който е

	починал. Г. Изпращане на спам-съобщения до произволни профили в социалната мрежа.
7. Получили сте покана за приятелство от някого, който работи за компания, в която Вие имате интервю следващата седмица - какво трябва да направите?	А. Да приемете заявката за приятелство, те ще трябва да Ви приемат такъв, каквото сте. Б. Да отхвърлите заявката за приятелство, защото ако видят съдържанието във Вашия профил, няма да искат ви вземат на работа там. **В. Да прегледате своя профил и да изтриете цялото съдържание, което може да се приеме за неподходящо от страна на други хора - това ще отнеме цял уикенд, но си заслужава да се направи.** **Г. Да зададете настройките за поверителност, така че Вашият нов приятел да може да вижда само съдържанието, което Вие искате той да вижда.**
8. Кое от следните неща може да ви помогне да защитите вашата репутация в интернет?	**А. Да имате за „приятели" само хора, които познавате и им имате доверие.** **Б. Редовно да преглеждате настройките за поверителност в социалните мрежи, за да сте сигурни, че имате контрол над това, което споделяте.** В. Да си изтриете всички профили в социални мрежи. Г. Да използвате само професионални социални мрежи като LinkedIn.
9. Имате интервю за работа през следващата седмица и решавате да се уверите, че правите добро впечатление в интернет - кои от следните неща трябва да направите?	А. Да си създадете фалшиво CV и да го качите в няколко различни уебсайта. Б. Да се присъедините към LinkedIn и да напишете, че сте работили за няколко от най-добрите компании в света - никой не би проверил. **В. Влизате в интернет и премахвате всяко неподходящо съдържание от публичните си профили.** Г. Не правите нищо, никой всъщност не се интересува от това, което е в Мрежата - Вие бихте получили работата в зависимост от начина, по който ще се представите в деня на интервюто.
10. Една силна парола може да ви помогне да защитите Вашата репутация в интернет - кои от следните твърдения описват най-добрата парола?	А. Нещо кратко и лесно за запомняне. Б. Дълга парола, съдържаща букви, цифри и символи (може да се наложи да си я запишете, тъй като ще бъде сложна за запомняне). В. Вашето име, написано на обратно, с датата на раждане в края. **Г. Да не бъде дума, която може да бъде намерена в речника, нещо, което е минимум осем знака дълго, което съдържа цифри, букви и символи, и което ще бъдете в състояние да си спомните.**
11. Някой е публикувал в своя профил снимка с Вас от парти миналия уикенд. На снимката Вие лежите на пода с празна бутилка от водка до Вас. Над 50 души са коментирали снимката, какво трябва да	А. Нищо, Вие не сте се напивали, Вашите приятели са нагласили снимката да изглежда така. **Б. Да се свържете с човека, който е качил снимката, и да го помолите да я махне.** В. Да се свържете с администратора на сайта и да настоявате снимката да бъде свалена - това със сигурност е в разрез с правилата и условията на сайта. Г. Вие имате някои „интересни" снимки на Вашия приятел, който е качил неприятната снимка с Вас от

направите?	купона, така че решавате да ги постнете и всички да разберат за тях.
12. Кои от следните неща са допълнителни начини да защитите своите данни:	**А. Задаване на кратко време за заключване на екрана, когато не е активен, с въвеждане на парола наново.** **Б. ПИН код на СИМ картата.** **В. Възможност за контрол на устройството от разстояние.** **Г. Редовно подсигуряване на копия със съдържанието на вашите устройства.** **Д. Редовни актуализации на софтуера.** **Е . Антивирусни програми.**
13. Вие сте поканен/а на парти с група приятели, но се притеснявате за това, което може да се появи в интернет след уикенда! Какво трябва да направите?	**А. Да внимавате да се държите по образцов начин през уикенда.** Б. Да не ходите, защото е твърде рисковано. **В. Да обсъдите тези неща с приятелите си преди началото на уикенда, като им обясните загрижеността си и защо искате да бъдат внимателни относно вашата репутация в интернет.** Г. Да изчакате да минат почивните дни и да видите какво ще се случи.
14. Кои от следните ДЕЙСТВИЯ са незаконни?	А. Да се слуша музика на живо през интернет-услуги, които са подписали споразумения с притежателите на авторските права. Б. Да се сваля съдържание от iTunes. В. Да се гледа видео, което някой е заснел на концерт, за който е посочено, че не е позволено да се правят записи. **Г. Да се излъчва на живо или да бъде сваляна музика от сайтове, които нямат споразумение за авторско право със собственика.**
15. Дали е законно да се публикува повторно цяла статия, ако се упомене автора и се включи линк към оригинала, без да е взето позволение?	**ДА**

Запомнете!

• Редовно проверявайте настройките си за поверителност в социалните мрежи и ги актуализирайте по необходимост.

• Използвайте защитени сайтове, където е възможно - например такива, които имат HTTPS, защото информацията, която се изпраща до тези сайтове е криптирана.

• Ако не разполагат с време, за да прочетете всички правила и условия, когато се регистрирате в нов сайт, помислете дали да не използвате инструмент като EULAlyzer, който може да ви бъде от помощ.

• Ние всички имаме отговорността да докладваме неподходящо съдържание, което намираме в интернет – колкото повече го правим, толкова по-добро място ще стане интернет за всички.

• Важно е от време на време да проверявате какво ще излезе при търсене на Вашето име в търсачка (или да зададете настройка в Google това да се прави), за да имате по-добра представа какво виждат другите, когато Ви намерят в Мрежата.

• Въпреки, че не винаги е лесно, опитайте се да мислите преди да публикувате!

Търсите информация или съвет? - Свържете се с Центъра за безопасен интернет.

VARNA

4. Интернет и трафикът на хора

Рисковото поведение в интернет увеличава значително опасността от въвличане в сексуална злоупотреба, проституция и трафик. Рисково е не само споделянето на прекалено много лична информация, но и качването на сексуално провокативни изображения или текстове, участие в онлайн тормоз или друг вид грубо отношение към други потребители. Тези типове поведение всъщност разкриват емоционална уязвимост и несигурност, които привличат вниманието на педофили, сводници и трафиканти на хора. Всяко действие в интернет изгражда нашата онлайн-самоличност, която ни представя пред другите, включително и пред зложелатели.

На Международна конференция за борба с трафика на хора през октомври 2013 г. Европол обяви, че интернет се използва все повече за набиране на жертви и за реклама на техните услуги.

Според Европейската статистическа агенция 62% от жертвите на трафик са с цел сексуална експлоатация.

България и Румъния са страните в Европа, които са най-големият източник на жертви на трафик на хора.

„Интернет е 5 години напред пред закона. Той се използва за подмамване на жертви по-скоро за сексуална експлоатация, отколкото за принудителен труд.“ (Проф. Дона Хюз от Университета Роуд Айлънд, експерт по трафика на хора)

Посочете кое от следните е вярно:

Интернет се използва за:		
	ВЯРНО	НЕВЯРНО
Набиране на жертви	X	
Обработка/подмамване на жертвите	X	
Заснемане на видео и снимки	X	
Заплахи и изнудване	X	
Качване на снимки/клипове и реклами	X	
Намиране на клиенти	X	
Контрол (посредством уеб камери за наблюдение на мястото, където работи жертвата)	X	
Трансфер на пари	X	

Рисковото поведение в интернет увеличава и опасността по един или друг начин да бъдете въвлечени в трафик.

„Проблемът със съвременното младо поколение е, че непълнолетните растат в сексуално отровена култура“ (Ан Колиър, съдиректор, ConnectSafely.org)

Немалко от младите хора съзнателно поемат рискове онлайн с цел експериментиране или привличане на внимание.

 # М.е на 17 години. Живее с безработната си майка в малко градче, парите не им стигат за нищо освен за прехрана. М. много иска връстниците й да я харесват и един ден си слага на профила във Фейсбук селфи по бельо. След няколко дни получава по Скайп, който е изписан в профила й в социалната мрежа, покана за свързване от непознат потребител. Тя го одобрява и непознатият почти веднага я пита дали иска да спечели малко пари без никакъв риск. М. пита за какво става дума и той й предлага да се включи в сайт за еротичен видеочат. Отначало М. се колебае, но после решава, че тъй като не я застрашава физически нищо, защо да не изкара малко пари, за да си помогнат с майка й. М. „работи" няколко седмици, когато връзката й в Скайп отново я търси и й предлага да изкарва още повече пари, като се среща с някои от клиентите на сайта. М. отказва категорично, но тогава е заплашена, че видеозаписи от нейните еротични сесии ще бъдат разпространени из интернет, така че да ги видят родните, учителите, съучениците. М. е изплашена и…

Довършете историята по два различни начина – един с лош и един с добър край.

Пример за добър край: М. се свързва с Центъра за безопасен интернет, обяснява ситуацията и предоставя всички известни й данни за изнудвача. От Центъра събират допълнителна информация за управляваните от лицето сайтове и предават случая на отдела за борба с компютърните престъпления. Извършителят е идентифициран, арестуван и осъден за сводничество, производство и разпространяване на детска порнография.

Колко грешки според вас е допуснала М., за да се стигне до тази ситуация? Кои са те?	
1	
2	
3	
4	
5	X (публикуване на провокативна снимка; публикувала си е скайп-името публично във фейсбук; няма настройка на скайп да не се свързва с хора извън списъка с контакти; приема покана за онлайн-контакт от непознат; приема предложението за еротичен видеочат)

Нови тенденции в трафика на хора

Млада журналистка от британски вестник си слага профилна снимка в Скайп, на която е забулена като мюсюлманка. Само след няколко часа с нея се свързва непознат потребител и започва да й обяснява какви са идеалите на Ислямска държава (терористична организация в арабско-мюсюлманския свят, която прилага жесток терор както спрямо немюсюлмани, така и към мюсюлмани, които смята, че не спазват традициите на исляма). Журналистката се прави, че се колебае и проявява интерес. Вербовчикът-терорист й обяснява, че всичко ще й бъде уредено за прехвърляне в Сирия – от фалшиви документи, през маршрут и билети за пътуване.

В резултат на експеримента разследващата журналистка описва в статия подробности за случая. Оказва се, че методите на манипулиране и убеждаване са идентични с тези, които се използват от педофилите в интернет, които склоняват непълнолетни за сексуална злоупотреба.

Много активни в интернет са също и крайно националистически, ксенофобски и расистки организации от България и други държави. Отделни български младежи се оказват под влиянието на тяхната пропаганда и стават членове на групировки като „скинхедс".

VARNA

5. Законодателна рамка

Наказателен кодекс на Република България

Според Наказателния кодекс, който предоставя в интернет информация или установи контакт с цел сексуална злоупотреба с лице, ненавършило 18 години, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години и глоба от пет хиляди до десет хиляди лева.

До 6 години затвор е наказанието и за извършител, който набира или принуждава непълнолетно лице да извършва сексуални действия.

Затвор до 3 години грози онзи, който показва на ненавършило 14 години лице сексуални действия.

Също със затвор до 3 години се наказва наблюдаването на сексуални действия, в които участва непълнолетно лице и наблюдаващият знае или предполага, че е непълнолетно.

Затвор до шест години и глоба до осем хиляди лева за разпространяване през интернет на порнографски материал, за създаването на който е използвано лице, ненавършило 18 години, или лице, което изглежда като такова.

Който участва в трафик на хора може да получи наказание до 15 години затвор.

Който чрез слово, печат или други средства за масова информация, чрез електронни информационни системи или по друг начин проповядва или подбужда към дискриминация, насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева.

От 2002 г. в Наказателния кодекс беше въведено изцяло нова глава „Компютърни престъпления", според която за всякакъв вид неразрешено проникване в компютър или компютърна система, разпространяване на чужди пароли, пускане на вируси наказанията могат да бъдат от няколко хиляди лева глоба до 8 години затвор.

6. Контакти за помощ

В случаи на трафикиране или опит за трафикиране на хора на **тел. 112** в България и всички страни-членки на Европейския съюз, в САЩ – на **тел.911**, във всяка друга страна – на спешния номер на местните полицейски служби.

При подозрение за отвличане или изчезване на непълнолетно лице, освен на спешните номера на полицията, можете да ползвате **общоевропейския номер 116 111.**

При случаи, когато има риск за живота и здравето на дете, можете да използвате **общоевропейския номер за деца в риск 116 111** или да подадете сигнал на сайта http://116111.bg/.

За опасност или проблем на непълнолетен в интернет, или попадане на детска порнография онлайн, ползвайте каналите на Центъра за безопасен интернет:

💻 През онлайн форма за сигнали на интернет горещата линия на www.web112.net

💻По електронна поща на hotline@online.bg или helpline@online.bg.

💻През сайта на Българската линия за онлайн безопасност www.helpline.bg

💻През Скайп на blobbg.

☎На кратък номер 124 123 за всички оператори с еднократно заплащане на 14 или 15 стотинки, независимо от продължителността на разговора.

💻 Можете да подадете сигнал и през официалния сайт за компютърни престъпления www.cybercrime.bg

7. Институции и организации

Национален център за безопасен интернет: www.safenet.bg

Национална комисия за борба с трафика на хора - http://www.antitraffic.government.bg

Държавна агенция за закрила на детето - http://sacp.government.bg/

Борба с компютърни престъпления - http://www.cybercrime.bg/bg

Гореща линия за изчезнали деца - http://centrenadja.org/hotline.html

Министерство на вътрешните работи - http://www.mvr.bg

КООРДИНАТИ НА ДИПЛОМАТИЧЕСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА

НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ В ЧУЖБИНА

Австрия, Виена - посолство
OSTERREICH, 1030 WIEN
Botschaft der Republik Bulgarien ▪ 1040 Wien. Schwindgasse 8
▪ Тел. (0043-1) 505-31-13; 505-64-44; 505-25-57
▪ Факс: (0043-1) 505-14-23 ▪ e-mail: amboffice@aon.at
Hotlines за жертви: 0800 222 555

Посолство на Република България в Брюксел, Кралство Белгия
Адрес: Ул. Мосики №7,1180 Брюксел, Кралство Белгия
Тел.: +32 2 374 47 88
Факс: +32 2 375 8494
Дежурен телефон в извънработно време: + 32 473 981 042
Приемно време: По - Пт, 09.00 - 17.30 ч
E-mail: Embassy.Brussels@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/belgium

Посолство на Република България в Обединеното Кралство
Адрес: 186-188 Queen's Gate, London SW7 5HL, UK
Тел.: +44 20 7581 3144; +44 0 20 7584 9400
Факс: +44 20 7584 4948
Дежурни телефони в извънработно време: + 44 7 5813144; + 44 7 5849400
Работно време: 09.00 - 18.00 ч.
E-mail: Embassy.London@mfa.bg
Web site: www.mfa.bg/embassies/uk
Консулска служба
Работно време: 09.30 - 13.30 ч.
Тел.: +44 20 75893736
E-mail: consular@bulgarianembassy.org.uk

Посолство на Република България в Берлин
Botschaft der Republik Bulgarien in Berlin
Адрес: Mauerstrasse 11, 10117 Berlin
Тел.: +49 30 201 0922; +49 30 201 0923; +49 30 201 0924; +49 30 201 0925; +49 30 201 0926
Факс: +49 30 208 68 38
E-mail: Embassy.Berlin@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/germany

Консулска служба на Посолството / Konsularabteilung
Адрес: Mauerstrasse 10, 10117 Berlin – Mitte
Тел.: +49 30 206 48 935; +49 30 206 48 936
Работно време: По, Вт, Чт, Пт, 09.00 - 12.00 ч.; Ср, 14.00 - 16.00 ч.
Информация по телефона: По, Вт, Чт, 14.00 - 15.30 ч.
Телефон при спешни случаи: +49 176 122 99 190
E-mail: konsul@botschaft-bulgarien.de

Генерално консулство на Република България в Мюнхен
Generalkonsulat der Republik Bulgarien in München
Адрес: Walhallastraße 7, 80639 München
Тел.: +49 89 171 176 14; +49 89 171 176 15
Факс: +49 89 155 006
Дежурен телефон в извънработно време: +49 172 888 10 56
E-mail: Consulate.Munchen@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/germanymunich

Посолство на Република България в Атина, Република Гърция
Адрес: Greece, 15452 Athens, 33-A Stratigou Kallari Str., Paleo Psychico
Тел.: +30 2106748 106; +30 2106748 105; +30 2106748 107; +30 2106748 108
Факс: +30 2106748 130
Дежурен телефон в извънработно време: +30 6937 096 220
Работно време: 09.00 - 16.00 ч.
E-mail: Embassy.Athens@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/greece

Генерално консулство на Република България в Солун, Република Гърция
Адрес: ул. Н. Ману N12, ул. Е. Абот N1
Пощенски код: 54643 Солун
Тел.: +30 2310 829210
Тел.: +30 2310 869 495
Дежурен телефон в извънработно време: +30 6973 550 133
Факс: +30 2310 854 004
E-Mail: Consulate.Thessaloniki@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/greecegk

Посолство на Република България в Ирландия
Адрес: 22 Burlington Road, Ballsbridge, Dublin 4
Телефон: +353 1 660 32 93, +353 1 660 30 22
Факс: +353 1 660 3915
Дежурен телефон в извънработно време: + 353 86 8167497
E-mail: Embassy.Dublin@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/ireland
Консулска служба
Телефон: +353 1660 32 93; +353 1 660 32 93
Работно време: По - Пт, 09.00 - 12.30 ч. (с предварително записване)
E-mail: bgconsuldublin@eircom.net

Посолство на Република България в Мадрид, Кралство Испания
Адрес: Embajada de Bulgaria, Travesía de Santa María Magdalena 15, 28016 Madrid
Телефон: +34 913455761; +34 913456651; +34 913597611
Дежурни телефони в извънработно време: + 34 913 455 761; + 34 913 456 651
Работно време: По - Пт, 09.00 - 17.00 ч.
E-mail: Embassy.Madrid@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/spain

Генерално консулство на Република България във Валенсия, Кралство Испания
Адрес: Consolado General de la Republica de Bulgaria; c./ AntonioSuarez, 48; 46021 Valencia, Espana
Телефони: +34 96 3691788; +34 96 3690921
Факс: +34 96 3891357
Дежурен телефон в извънработно време:+ 34 619 387 705
Работно време: 9:00 - 17:30 ч.
Приемно време за граждани: По - Чт, 9:00 - 12:30 ч.
E-mail: Consulvlc@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/spaingk

Посолство на Република България в Рим
Ambasciata della Repubblica di Bulgaria a Roma
Адрес: Via Pietro Paolo Rubens, 21, 00197 ROMA
Телефон: +39 6 322 46 40; +39 6 322 46 43
Факс: +39 6 322 61 22
Дежурни телефони в извънработно време: + 39 06 322 46 40; + 39 06 322 46 43
Работно време: 09.00 - 17.00 ч.
E mail: Embassy.Roma@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/italy
Hotlines за жертви: 800 290 290

Посолство на Република България в Република Полша
Адрес: Al. Ujazdowskie 33/35, 00-540 Warszawa / Poland

Тел.: +48 22 629 40 71; +48 22 629 40 72; +48 22 629 40 73; +48 22 629 40 74; +48 22 629 40 75
Факс: +48 22 628 22 71
Дежурни телефони в извънработно време: + 48 22 629 40 71/72
E-mail: Embassy.Warsaw@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/poland

Консулска служба с консулски окръг териториите на Полша, Латвия и Литва
Wydzial konsularny Ambasady Republiki Bulgarii
Адрес: Al. Ujazdowskie 33/35, 00-540 Warszawa / Poland
Факс: +48 22 628 13 40
Работно време: По - Пт, 9.00 – 12.00 ч.
E-mail: Consular.Warsaw@mfa.bg

Посолство на Република България в Унгария
Адрес: бул. Андраши № 115, 1062 Будапеща, Унгария
Телефон: +36 1 322 08 24; +36 1 322 08 36; +36 1 342 37 38
Факс: +36 1 322 52 15
Дежурен телефон в извънработно време: + 36 20 534 4559
E-mail: Embassy.Budapest@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/hungary

Посолство на Република България във Френската република и Княжество Монако
Адрес: Ambassade de Bulgarie, 1 avenue Rapp, 75007 Paris
Тел.: +33 1 45 51 85 90
Факс: +33 1 45 51 18 68
Дежурен телефон в извънработно време: +33 1 45518690
Работно време: По – Пт, 10:00 – 12.30 ч.
E-mail: Embassy.Paris@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/france

Посолство на Република България в Кралство Нидерландия
Адрес: Nederland, Den Haag, Duinroosweg 9, 2597 KJ Den Haag
Тел.: +31 70 350 30 51; +31 70 354 08 76
Факс: +31 70 358 46 88
Дежурен телефон в извънработно време: + 31 657 44 80 73
Email: Embassy.Hague@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/netherlands

Посолство на Република България в Чешката република
Адрес: Praha 1, ul. Krakovska 6
Тел.: +420 2222 12 011; +420 222 211 258
Дежурен телефон в извънработно време: + 420 774 790 991
Работно време: 8.30 - 17.00 ч.
Консулска служба
Тел.: +420222 211 727; +420222 210 229
Работно време: По - Пт, 8.30 - 11.30 ч.
Получаване на готови документи: По - Пт, 15.00 - 16.00 ч.
E-mail: Embassy.Prague@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/czech

Посолство на Република България в Стокхолм, Кралство Швеция
Адрес: Karlavägen 29, 11431 Stockholm
Тел.: +46 8 20 67 13; +46 8 723 09 38
Дежурни телефони в извънработно време: +46 707797 155 ; +46 765958 331
Работно време: По - Пт, 10.00 - 12.30 ч.
E-mail: Embassy.Stockholm@mfa.bg
Website: www.mfa.bg/embassies/sweden

INTERNATIONAL ASSOCIATION OF INTERNET HOTLINES
INHOPE
ins@fe

European
Commission